

עשור לתיכוניית נ"ע"ם – תיכונייה לנוער עולה בחיפה

אילנה מור ושרה רובינשטיין

תיכוניית נ"ע"ם נועדה לסייע לנערים עולים מחבר המדינות, שנשרו ממסגרות החינוך הפורמלי, להשלים את לימודיהם התיכוניים. ייחודה של התיכונייה הוא בדרכי ההוראה שלה, שנועדו להתמודד עם בעיות ראשוניות קשות: למידה בקבוצות, למידה פרטנית, תמיכה פסיכולוגית אישית בתלמיד ובמשפחתו. שיעור ההצלחה ב'בגרות' בתיכונייה גבוה בהרבה מהממוצע הארצי.

תיכוניית נ"ע"ם – על מה ולמה?

תיכוניית נ"ע"ם נולדה מתוך צורך השעה: לעזור לנערים עולים ממדינות חבר העמים שלא מצאו את מקומם במסגרת החינוך הפורמלי להשלים את לימודיהם התיכוניים. תוכנית זו היא פרי יוזמתם – המבורכת, יש לומר – של האגף לחינוך מבוגרים והעמותה לקליטת עלייה בחיפה, שחברו יחד בניסיון למצוא פיתרון לנערים עולים שנשרו ממסגרת החינוך הפורמלי.

המטרה העיקרית היא להעניק לבני נוער עולה הזדמנות לעבור בהצלחה את בחינות הבגרות. הגשמת מטרה זו כוללת, בין השאר, צמצום וסגירת פערים בהישגי הלומדים וכן התגברות על העדר יכולת לימוד והתמדה. במהלך לימודיהם התלמידים נבחנים בבחינות בגרות לעולים חדשים בהיקף של 20-23 יחידות לימוד – במקצועות החובה ובמקצוע מוגבר אחד – רוסית – בהיקף של 5 יחידות לימוד. המחזור הראשון החל את לימודיו באפריל 1995. עד עתה למדו בתיכונייה כ- 250 תלמידים.

אפיון האוכלוסייה של תלמידי התיכונייה

- גיל העלייה לארץ גבוה יחסית – 16 ומעלה.
- קשיים ברכישת השפה העברית.
- חלק מהלומדים התקשה בלימודים כבר בארץ המוצא.
- העדר יכולת להשתלב בבתי ספר תיכוניים רגילים; לעתים מעביר בין

כמה בתי ספר בארץ.

אילנה מור היא מנהלת אולפן בית ארדשטיין ותיכוניית נ"ע"ם בחיפה. ד"ר שרה רובינשטיין היא מפקחת על מחוז חיפה והצפון באגף לחינוך מבוגרים. הנתונים הסטטיסטיים הוכנו על ידי ד"ר אנה אוסמולובסקי מצוות מורי התיכונייה.

- התנסות בחוויית כישלון לאחר בואם לארץ, ובעקבות זאת התהוות דימוי עצמי נמוך אצל הלומדים.
- תחושת ניתוק – העדר תחושת שייכות למסגרת חברתית כלשהי.

התלמידים מתקבלים לתיכוניה לאחר מבחני מיון וראיון לצורך קביעת רמת הידע בעברית, באנגלית ובמתמטיקה.

מה מלמדות תוצאות מבחני המיון?

תוצאות מבחני המיון מחזקות את הנאמר לעיל:

-
- רמת הידע ההתחלתית של הנבחנים בעברית נמוכה ביותר בשלוש המיומנויות: דיבור, קריאה וכתיבה.
 - הבסיס הלשוני של מרביתם דל ומתאפיין בחוסר ידע והבנה במונחים בסיסיים של השפה.
 - במבחני המיון, ציוני התלמידים ממשפחות שהרקע הסוציאלי-כלכלי שלהן נמוך, נפלו ב-40%-30% מהישגי תלמידים שבאו ממשפחות בעלות רקע גבוה יותר.
-

בעיות המתעוררות במהלך הלימודים

במהלך הלימודים בתיכוניה מתבררות הבעיות הבאות:

- **רמת ידיעה נמוכה בעברית בדיבור, בקריאה ובכתיבה**, בסיס לשוני דל, חוסר ידע והבנה במונחי לשון בסיסיים של השפה – כל אלה מקשים על למידה סדירה בכל המקצועות, במיוחד במקצועות עתירי שפה.
- **משך לימודים מוגבל** - תוך פרק זמן קצר (שנה וחצי עד שנתיים), יש להשלים תכנים ונושאי לימוד הנלמדים במסגרת הפורמלית בדרך כלל במשך שש שנים בקירוב.
- **כיתות הטרוגניות** - באותה כיתה לומדים תלמידים ברמות שונות ואף בגילאים שונים (אין חלוקה מוגדרת לשנתונים), בעלי סגנונות למידה שונים.
- **קשיי למידה ובעיות רגשיות-התנהגותיות** - אלה מתבטאים בדרך הלימוד: חלק מן התלמידים אינם מסוגלים להכין שיעורי בית, אינם יודעים כיצד לארגן את עבודתם, יכולת הקריאה של חלקם מוגבלת.
- **איחורים והעדרויות** – מתגלה העדר יכולת אצל הלומדים לכבד כללי התנהגות ומשמעת.

- **נשירה** - הסיבה העיקרית לנשירה היא ההכרח של התלמידים לעבוד כדי לפרנס את עצמם ולסייע למשפחותיהם.

דגשים קוריקולריים

תוכנית הלימודים שמה דגש על היעדים הבאים:

- הרחבת הבסיס הלשוני בעברית ושכלול שליטתם של התלמידים בשלוש מיומנויות השפה: דיבור, קריאה וכתבייה, במטרה לאפשר למידה בעברית בכלל ובמקצועות עתירי שפה במיוחד.
- העמקת הידיעה בתחומי יהדות, מורשת ותרבות ישראל - הן לשם העשרה והרחבת הדעת והן ליצירת בסיס איתן להוראת מקצועות עבריים תלויי תרבות – לשון, הבנת הנקרא בעברית, ספרות עברית, היסטוריה של עם ישראל, אזרחות ומקרא.

דרכי ההוראה

הכרת אוכלוסיית הלומדים והצורך להתמודד עם הבעיות שהוצגו לעיל הביאה את צוות המורים לגיבוש דרכי ההוראה הבאות:

- למידה בקבוצות.
- למידה פרטנית. הצורך בלמידה פרטנית בולט בעיקר בלימוד האנגלית, שם הפערים גדולים במיוחד: יש תלמידים שהתחילו מלימוד אותיות ה – ABC בעוד אחרים הגיעו עם ידע קודם.
- התאמת קצב הלימודים ליכולת ההתקדמות של התלמידים.
- תרגול ושינון מרובים של החומר הנלמד.

אך מעבר לדרכי ההוראה שציינו, המאפיין העיקרי הוא עבודה מסורה של צוות המורים, מתוך הבנת האתגר העומד בפניהם. שום הוראה לא תצלח בלא 'מתן הלב', משמע יצירת קשר אישי עם התלמידים.

העמדת התלמיד במרכז היא אפוא סוד ההצלחה של צוות המורים. יחסם

המיוחד של המורים מתבטא ביסודות אלה:

- שימת לב לשינויים בהתנהגות כל תלמיד.
- שיחות אישיות עם כל תלמיד והטיית אוזן קשבת לבעיותיו.
- עידוד מתמיד לתלמיד ובניית אמון אצלו בהצלחתו.
- קיום קשר מתמיד עם ההורים (על ידי מחנכת הכיתה הדוברת רוסית).

- עריכת סדנאות לתלמידים בנושאים כגון: הגדרת זהות אישית, מניעת אלימות במשפחה וכו'.

הצורך לעבוד כמקור בעיה להשלמת הלימודים

לא כל התלמידים ניגשים לבחינות הבגרות. אחוז הנבחנים נע בין 70% ל- 85% בשלוש השנים האחרונות.

מתברר שחלק ניכר מהלומדים גדלים במשפחות חד-הוריות. חלק מהורי הלומדים מובטלים, ולרבים מהם אין מקום עבודה קבוע והכנסתם נמוכה. במשך השנים קיימת עלייה מתמדת במספר התלמידים הנאלצים לעבוד תוך כדי לימודיהם. משמע: הקושי התעסוקתי של ההורים משליך על היקלטותם של ילדיהם. בעוד שבשנים 1995 – 1998 רק 5% - 7% מהתלמידים במסגרת שלנו עבדו מספר שעות מצומצם בשבוע, הרי שבשנים 1999 – 2004 יותר מ- 60% מהתלמידים עבדו מספר שעות רב בשבוע. בשנה האחרונה כ-90% מהתלמידים עובדים (בעיקר במשמרות ערב ולילה). הקושי הרב ללמוד ולעבוד בעת ובעונה אחת גרם לקצתם לעזוב את לימודיהם.

שיעור ההצלחה בבחינות הבגרות

בדיקת הנתונים בשלוש השנים האחרונות מעלה, כי 88% - 92% מן התלמידים בתיכוניה, שניגשו לבחינות הבגרות, עברו אותן בהצלחה. חשוב להדגיש שציוני הבגרות גבוהים בצורה משמעותית מהמוצע הארצי. יתרה על כך, שיעור ניכר מהתלמידים ממשיכים את לימודיהם במוסדות להשכלה גבוהה: במכללות, באוניברסיטאות ובטכניון. תלמידים שלא השלימו את תעודת הבגרות לומדים במסגרות של קורסים מקצועיים, כגון מחשבים, הנהלת חשבונות, מזכירות רפואית וכו'.

סיכום

תיכונות נע"ם מהווה 'חממה' לתלמידיה: תקופת הלימודים הייחודית והאינטנסיביות מסייעת להם לצמצם ולסגור פערים לימודיים, חברתיים ורגשיים, משיבה להם את ביטחונם העצמי ועמו את הדימוי העצמי החיובי. התיכונות מהווה גלגל הצלה לתלמידים שנפלטו ממערכת החינוך הפורמלית ומונעת מהם להידרדר לשולי החברה. עם סיום לימודיהם הם בשלים להיקלט בחברה הישראלית: מתגייסים לצה"ל, ממשיכים את לימודיהם והופכים להיות חלק בלתי נפרד מן החברה הישראלית.

האמרה 'כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא' נכונה והולמת עד מאוד את תיכוניית נע"ם.

אין לנו ספק שיש להמשיך ולקיים מסגרת לימודים ייחודית זו ואף להרחיבה, מאחר שבאמצעותה נוכל להקטין את מספר הצעירים שעלייתם ארצה קטעה תהליך רגיל של למידה והתבגרות ואף הרחיקה אותם אל שולי החברה הישראלית.